

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-ovo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 20.

V Ljubljani, 15. oktobra 1882.

XXII. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

I.

Občni zbor „Národne šole“.

(V 4. dan septembra t. l. ob 6. uri zvečer v čitalnični dvorani.)

(Dalje.)

Izmej učencevih učnih pripomočkov je najvažnejša pisanka, in to po vsej pravici. Pisanka je zrcalo učencevih čednosti, a tudi učiteljevih spretnosti, njegove marljivosti in sposobnosti, njegovega jezikoslovnega delovanja, njegovega leposlovnega okusa in sploh njegove vzgoje; zato so se šolniki vzlasti v zadnjem desetletji raznim načinom poganjali za osnovo vsakovrstnih lepopisnih, spisovnih in številnih zvezkov, tako da je trgovina danes preplavljena ž njimi. In kar šolniki niso izumeli na tem polji, spravila je konkurenca na svetlo. — Da je pri takih okoliščinah posameznim učiteljem, ki imajo vsak svoje nazore, težavno, odločiti se za jedno ali drugo vrsto teh izdavanj, se umé samo po sebi.

Vsaka dežela ima svoje posebnosti kakor v naravnem istotako tudi v tej zadevi; vzlasti vlada v linijamentih nebrojna razlika.

Kako zanimivo bi bilo, da bi ob priliki kake šolske razstave imeli od vsake kronovine posebej na ogled postavljen „tableaux“ raznih pisank za ljudske šole sè potrebnimi linijamenti. Hrvatje, Čehi, Poljaki, Tirolci, Lahi, vsi imajo svoje odlikujoče se izrednosti, katerih pa tudi celovkupno ne odobravajo; jeden je za to naredbo, drug za drugo, kakor je to tudi med nami.

Kar je prijatelj „Národne šole“, večina je zadovoljna z našimi pisankami; to trdim, ker nismo od nobene strani pritožeb čuli; ako pa po svoji današnji razpravi vzbudim kritiko tudi najnepovoljnjejšo, potem mi bode jako ljubo, da izvem vendar jedenkrat od-kritosrčno sodbo, ki naj stvar v prihodnje v splošno zadovoljnost zboljša.

Gledé na število ljudskih šol na Slovenskem, osobiti pa na Kranjskem, šteló bi naše društvo lahko dvakrat, trikrat toliko članov, kakor jih zdaj šteje. Ker jih večina ni pri nas, torej mora vzrok biti ta, da jih društveno delovanje, vzlasti pa kakovost naklonjenega šolskega blaga ne zadovoljuje. Gotovo je marsikateremu iz mej vas, gospoda moja, prišla na ušesa kaka graja; zato najljudnejše prosim, da se take tožbe na korist dobre stvari danes prijavijo in da se prav živahno za dobro stvar potegneta.

Da je društvo „Národna šola“ stopilo na borišče, kjer se je raznel še zdaj trajajoč boj za prednost šolskim pisankam, in si za se ustanovilo blago s slovenskim licem, vzrokov je imelo dovolj, in dovolite mi, častita gospoda, da se ozrem nekoliko na početek in raz-vitek tega podvzetja.

Usojam si, da bodem delovanje društvenega odbora tem načinom opravičil in občno mnenje učiteljev o tej zadevi na prid društva modificiral.

Ko sem prva leta svoje prakse učiteljeval, sem si samo v svojem delokrogu prizadeval, vzlasti kar se tiče pisank, nekaj red vpeljati. Ta red je imel vselej dober vspeh. Založništva šolskega blaga pa takrat niso imela taci samoučil, ki bi me zadovoljila. V obče so bile razširjene take pisanke, kakor so še dandanes razširjene po kramarjih na deželi. Marsikaj je bilo videti na ovitkih takratnih pisank, kar bi se ne smelo otrokom v roke dati. Zato sem v letnem sporočilu Idrijske šole to stvar očitno grajal. Tudi „Uč. Tovariš“ je ponatisnil ono razpravo o pisankah in lepopisji. Odsihdob sem si vedno prizadeval zastran pisank nekaj red napraviti.

Vsako leto sem po Ljubljanskih trgovcih skušal posredovati pri fabrikantih, da bi se na svetlo dale slovenske pisanke po nizkej ceni, čedne in od dobrega papirja. Fabrikantje so Ljubljanskim založnikom stavili take pogoje, katerih brez materialne škode ni bilo vzprejeti. Ko sem videl, da s posredovanjem stvar ne najde ugodne rešitve, obrnil sem se sam do fabrikantov in našel sem v g. Grubbauer-ji v Lincu prijaznega in požrtvovalnega podvzetnika. Z njegovo pripomočjo smo spravili na svetlo naše pisanke in skušali zajeziiti razprodajo slabega kramarskega blaga. Na učiteljih je bilo, da se ta naklep „in optima forma“ izvede.

Pa le deloma se je to doseglo, ker so nazori učiteljev bili zelo navskriž, kakor so še dandanes. Ta neugodnost nas ni strašila, in društveno podvzetje je čedalje več prijateljev pridobilo. Vspeh, katerega smo po izdavanji Grubbauer-jevih pisank dosegli, je pa ta-le:

1. Pisanke so od dovolj trdnega, nepremočljivega in neprozornega papirja, t. j. da pisave druge strani ni videti na prvi strani.
2. Vsaka vrsta teh pisank ima svoj stalen, poseben barvan ovitek, kar na šolski red najbolj vpliva.
3. Je cena vsakemu zvezku samo 1 kr. na drobno; kdor jih naroči več vkup neposredno od fabrikantov, dobí jih ceneje.
4. Kdor jih jemlje pri društvu, dobí jih razun po znižani ceni še nekaj brezplačno za revne otroke.
5. Po teh pisankah je pomanjkanje pisalnega orodja v ljudski šoli odstranjeno.
6. S temi pisankami more učitelj brez lastnega požrtvovanja obdarovati pridno deco in pospeševati marljivost.
7. To tudi pridno hojo v šolo pospešuje, ker se deca ne more izgovarjati, da nima samoučilnih pripomočkov; umeje se, da more imeti učitelj kaj zaloge od „Národne šole“.
8. Veče razširjanje in večja razprodaja omogoči tudi več brezplačnega obdarovanja, ker je Grubbauer v tem obziru res velik nesebičen dobrotnik.

V dokaz temu navedem samo to, da je Grubbauer naklonil „Národní šoli“ v dveh letih 4400 raznih pisank, vrednih nad 40 gold. Iz tega razvidite, slavna gospoda, da ne delamo za Grubbauer-ja zaradi kake dobičkarije, temuč zgolj iz hvaležnosti, katera nam še posebne koristi donša.

Tudi z gospodarstvenega stališča moramo toplo priporočati ta fabrikat.

Naša dežela je revna, in štedljivost bodi naša prva skrb. „Nur nobel und fein“ ne more biti gaslo našim revnim ljudskim šolam. Niti bogatejše kronovine se ne drže tega načela. Gornja Avstrija n. pr. ima gotovo srečnejše národno-gospodarstvene razmere, a vender se merodajni krogi in strokovno časopisje poganjajo za zmerne potrebščine. V tej kronovini je skoro izključljivo razširjen Grubbauer, ki tudi tukaj zdatne darove pri naša na korist národne izomike, in „Glasilo Gornje-avstrijskega učiteljskega društva“ piše

o Grubbauer-jevih pisankah: „Was die Qualität dieser Hefte anbelangt, so haben dieselben in keiner Hinsicht die Konkurrenz mit den übrigen zulässig anerkannten Heften zu scheuen; Papier und Linamente sind gleich vortrefflich“.

Ako kdo gospodov kaj družega misli, prosim, da se oglasi. Jaz bi najraje videl, da „Národna šola“ vsacemu vstreže.

Grebenec: Jaz bi samo toliko omenil, da bi bilo dobro, ko bi na dotičnih zvezkih bili napisi v národnem jeziku, a na zvezkih, katere deli „Národna šola“, naj bi to napisano bilo, da bi potem učitelji vedeli, katere pisanke so od „Národne šole“, ter bi jih tudi več upotrebljevali; samo treba bi bilo skrbeti, da bi bil papir dober.

Lapajne: Ne bodem vas dolgo nadlegoval, samo toliko omenjam, da je bilo taci pisank v národnem jeziku už dovolj, in le pomislite, koliko smo časa potrebovali, da smo to dobili! Take pisanke priredil je že pokojni profesor Lesar, Grubbauer, Grandauer, Stegnar, Winiker, pa tudi jaz. Izbor je tedaj dosti velik. Dogovorimo se tedaj zdaj n. pr. za Grubbauer-jeve pisanke, papir na teh pisankah je jako trden. Učitelji te pisanke lahko prodajajo po 2 kr., tudi bi mogli dobiti 2 pisanke za 2 kr. To bi bil v šoli nekoliko korak, ko bi dobre pisanke dobili po 1 kr. Ko že o pisankah govorim, prinesel sem eno tako seboj, katero je mogoče po 1 kr. prodajati (pokazuje tako pisanko). V Pragu, pa tudi po vsej Češki prodajajo se že pisanke po 1 kr. Kako koristno bi bilo to za našo mladino in sploh za naš národ!

Čenčič: Gledé napisa „Národne šole“, kateri se je nasvetoval, da bi imel stati na pisankah, omeniti mi je, da „Národna šola“ nima svoje fabrike, da bi to na pisanke postavljala. Ona bi mogla za to reč le štampil ineti, pa tudi to bi preveč posla dajalo. Sicer pa tega sploh ne bo treba, če so le pisanke slovenske in za dobre spoznane.

Žirovnik: Ako mi, kolikor mogoče, take zvezke v narodu širim, jaz mislim, da bo to najboljši napis. Po 1 kr. pisanke prodajati bo pa zelo težko, to gospodje, ki so na deželi, dobro vejo. Pri nas so 3 trgovci už prodajali pisanke po 2 kr., naenkrat nam je prišlo, da ne smemo taci pisank kupovati — tudi nemških ne. Jaz sem svojim učencem sam pisanke preskrbel in sem rekel, da bom za dobiček kupil peres. Prvo leto je bil tak uspeh, da sem imel 5 gold. izgube. Revnim otrokom sem od srca rad zastonj pisanke delil; od boljših kmetov otroci so radi plačevali. Dogodil se tudi, da otrok večkrat ne pride v šolo, ako vé, da je v šoli tisti dan naloga, a oče mu za pisanko denarja ne dá. Nemarneži se pa tudi na ta način večkrat goljufije privadijo, ker od staršev preveč denarja za pisanke zahtevajo. Krajni šolski svet naj bi pisanke založil in skrbel, da otroci pisanke zastonj dobivajo. Tako manipulacijo bi jaz priporočal. Jaz bi ta predlog stavil, da „Národna šola“ Grubbauer-jeve zvezke naroči, ker so res izvrstni; okrajni šolski sveti naj pa za ostalo skrbijo; na vsaki način pa bi bilo želeti, da pisanke sami delimo. Če bo kdo imel preveč pisank, naj jih pošlje v Tržič, tam zelo potrebujejo národnih zvezkov.

Prvosednik: Še bi jaz o tej reči nekoliko rad omenil. Blago, za katero se poganjamo, je res priporočila vredna stvar, kakor je tudi g. Žirovnik rekel. Grubbauer daje te zvezke nam — naj to mej nami ostane — za 15% ceneje, kakor javnim trgovcem. Trgovci draže računajo. Mi jih nikdar ne plačamo po 95 kr. ali po 1 gold., temuč nas 100 stane 66 ali največ 72 kr. Samo enkrat, ko smo jih manj naročili, so nas stale 100, 80 kr. Trikrat smo do 4000 zvezkov zastonj podelili. Mi nikakoršne kupčije s pisankami ne moremo začeti; kdor je prijatelj národnega našega društva, je tudi prijatelj slovenske mladine (Tako je! Živijo!), in vsak tak bo skušal mladini koristiti. Grubbauer pri svojih pisankah nima skoraj nič dobička; njegovo blago je pa povsod razširjeno, njemu je le več do časti, kakor do dobička. In zdaj so ti zvezki še ceneji, ker je dal na zadnji strani tiskati prirodopisne slike, katere ga tudi dosti troškov stanejo, vsaka velja do

40 gold. Mej tem časom je pa še prepoved udarila od ministerstva, katero je take pisanke s podobnicami prepovedalo — tedaj za Grubbauera škoda še večja. Kar se pa tiska tiče, mi ne moremo Grubbauer-ja prisiliti, da na omenjenih zvezkih našo firmo tiska, sami pa te reči ne moremo v roke vzeti, ker denar našega društva v ta namen ne zadostuje. Tudi politički odnošaji niso ugodni za take napise na zvezkih. Kdor ima národno srce, ta tudi dobro vé, kje se dobra stvar dobí. S tem, mislim, da sem stvar dovolj razjasnil in da dotičnemu g. govorniku vstrežem, dam na glasovanje njegov predlog in prosim gospode, ki so za to, naj bi se tiskalo imé „Národne šole“ na zvezkih, naj roké vzdignejo. (Ta predlog ne obveljá.)

Tudi gledé peresnikov smo stvar na bolje ukrenili, ker z novimi peresi vsak bolje piše, a z škatljami, ki smo jih kupovali po 20—30 kr., nihče se ni okoristil. Grubbauer tudi taka peresa daje prav po ceni in dobre. Če pa hočete, da vam druga peresa dajemo, pa jih bodele manj dobivali. (Glasovi: kaj je pa s svinčniki?) Zdi se mi, da so premajhni, bo treba večih.

Še imam nekoliko besedi spregovoriti gledé risank. Zdaj imamo risanke od Grubbauer-ja, ki nam jih daje po 2 kr. Že več let sem mislil, da bi se za prvi in drugi razred rabile prav po ceni risanke. Že takrat, ko sem se z Grubbauer-om o tej reči pogovarjal, rekel mi je, da je to težavno, a vender je napravil take risanke, v katerih je precej dober papir in ki so po 1½ kr. Ako to odobrujete, potem bom posredoval, da se napravijo tudi risanke s slovenskimi napisi, pa bo „Nár. šola“ le take naročevala. Če pa tega ne odobrujete, potem mu bodem odsvetoval, naj taci risank ne napravlja.

Grebenec: Tablice naj se napravijo, vsaj one zadostujejo v 1. in 2. razredu.

Žirovnik: To zopet ne stóji, kar g. Grebenec pravi, ker po osnovi moramo v ljudski šoli že v drugem letu risati, in v tem letu se že risajo kvadrati; to pa na tablicah ni mogoče, ker otroci brišejo.

Grebenec: Začetno risanje so po postavi predpisavne vaje. V viših razredih se še le začénja pravo risanje. Če je pa že v drugem letu risanje v zvezkih, potem pa ni vredno kaj tacega sklepati.

Žirovnik: Moram še nekaj spregovoriti, ker g. Grebenec bi mogel reči, da naukovne osnove ne poznam. Otroci, kateri na tablicah dobro rišejo, tudi risanke lahko imajo. Prvega pol leta je na tablicah lep opis, za računstvo se tudi pisanke upotrebljujejo, zakaj bi tedaj otroci tudi risank v teh letih ne imeli? V ostalem je to malo važna stvar; glavna je stvar, da se risati naučé. Toliko v razjasnenje.

Tomšić: Samo toliko bi omenil, da je tukaj razgovor, kakšne risanke bi Grubbauer naredil. Tù tedaj ni razgovor, kaj da je začetno risanje. Učitelji pa lahko samo sprevidijo, ali jim je mogoče risati z otroci na zvezkih v prvem ali drugem razredu, ter se po tem tudi lahko ravnajo. Ker je pa sploh priznано, da bi Grubbauer take risanke prav dobro naredil, bi jaz priporočal o tej zadevi konec debate.

Žirovnik: Še samo eno opazko — gosp. Tomšiću, ki misli, da ni prav, da smo se tukaj gledé tega malo vzprejeli. Jaz pa mislim, da tudi taka razprava spada simkaj.

Prvosednik: Prosim, gospodje, ki ste za moj predlog, da se take risanke pripravijo, blagovolite vzdigniti roké. (Vzprejeto.) Zdaj pridejo posamezni predlogi.

Žirovnik: Bral sem v „Učit. Tov.“, da bi bilo jako dobro, ko bi se dogovorili gledé društva, ki bi izdajalo slov. spise. Danes nas je tukaj precej udov zbranih, tedaj bi se lahko o tem posvetovali. „Nár. šola“ po §. 2. točka d. pa že ima neko tako pravico.

Praprotnik: Ta važen predlog je poslal učitelj Vrtovec. Zdel se nam je tako važen, da smo ga djali na jutrašnji dnevni red. Jaz mislim, da se bode to vprašanje jutri v „Slov. učit. društvu“ obravnavalo, in če bo potreba, ga bomo pa „Nár. šoli“ odstopili.

Prvosednik: Predlog g. Žirovnika gre na to, da bi „Nár. šola“ tudi po §. 2. točki d. skušalo delovati o narodnem šolstvu. Dozdaj ni bilo za to priličnega časa. „Národna šola“ dozdej ni v ta namen svojih novcev upotrebljevala. — Zdej pride na vrsto volitev odbora.

Čenčič: Jaz bi nasvetoval, naj ostanejo dozdanji odborniki.

Prvosednik: Jaz bi za svojo osebo želel, da ne. Gosp. Močnik je opešal. On, žalibog, zapušča svoje dozdanje stanovanje, za katero naj mu bode v imenu „Nár. šole“ izrečena srčna zahvala. Kam bomo zdaj „Národno šolo“ djali? Jaz nimam prostora za njo, tedaj kam ž njo? Gosp. Stanonika ni pa nikdar bilo na posvetovanje. Želeti bi bilo, da se samo taki volijo, ki v Ljubljani stanujejo. Vršijo se volitve, in izvoljeni so skoraj enoglasno v odbor: Feliks Stegnar (predsednik), Andr. Praprotnik (podpredsednik), Matej Močnik (tajnik in blagajnik), Ivan Tomšič, France Praprotnik, Jan. Borštnik, France Govekar, Hen. Podkrajšek in A. Žumer.

Društvene račune bojo pregledali gg. Podkrajšek, Čenčič in Kovšca.

S tem smo današnji dnevni red sklenili. Iskreno se vam zahvaljujem, da ste imeli toliko potrpljenja. Skrbite vsak po svoji moči, da društvu „Národni šoli“ dosti prijateljev pridobite. Bog vas poživi, da se zdravi in srečni zopet vidimo!

Žirovnik: Gosp. Stegnar se tudi dosti trudi za prospeh tega našega društva, in po pravici zasluži, da mu zakličemo iskreni „Živijo“, in da ga prosimo, da tudi zanaprej kakor dozdej skrbi za to društvo.

Prvosednik: Bodite preverjeni, da bom delal z isto voljo kakor dozdej na blagor domovine. (Živijo!)

Ogovor pri 25letnici ljudskih učiteljev v Šmartinem pri Kranji v dan 6. septembra 1882.

(Jos. Levičnik.)

Velecenjeni gospodje tovariši! Predragi mi sobratje!

Mej novostmi, ki so jih mnogi omikani stanovi zdanji vzprejeli v vrsto svojih stalnih navad, je obhajanje desetletnic, petindvajsetletnic, petdesetletnic itd. — Kar se mej slovenskimi učitelji, in menda tudi mej učitelji drugih narodov naše mogočne Avstrije dozdej ni še čulo, vrši se danes: zbrani smo tu mnogi sobratje, ki delujemo na častnem polji učiteljstva in narodovega izobraženja že celih petindvajset let. Lepi čas, redki čas je to, dragi moji! — Četrtna stoletja šla je mimo nas v morje večnosti. Dovolite, da spregovorim o tej redki, za nas vse tako častni in veseli priliki nekoliko besed! Najpred, menim, spodobi se, da se zahvaljujemo vsem onim dragim gg. sobratom, ki so prvi sprožili blago misel tega shoda. Potem pa zakličem iz dna prijateljskega srca: Prisrčno mi bodite pozdravljeni velecenjeni gg. tovariši, predragi mi sobratje, ki ste s prihodom svojim pokazali, da znate po vrednosti ceniti redko doživljeno priliko, ter da dokazete, da opasuje nas vez iskrenega in resničnega prijateljstva.

Dovolite, da k temu pozdravu dodam še nekaj besed! Čujte! Govoril bom o taistem reku, ki se kot dedščina nekdanjih poganov še tolikokrat čuje tudi naše dni, o reku namreč:

„Bogovi kogar so črtili:
Učitelja so ga storili!“

Predragi! mogoče, da je ta rek ugajal načelom nekdanjih poganov; — mi krščanski učitelji se ne strinjamo z njim! In zakaj ne? Odgovor: zato, ker je že davno ovržen in zavržen. Ovrzel ga je učenik vseh učnikov, Zveličar sveta sam; ovrgli so ga: cerkev, država, roditelji, učitelji sami, in poslednjič vsi blagosrečni in miločutni ljudje. Naj poskusim le s kratkimi besedami to dokazati.